

LIITE 1 Lukion opetussuunnitelman perusteiden kommentit luvuittain

1 Opetussuunnitelman laatiminen ja sisältö

- 1.1 Opintojen uusi rakenne 1–3 opintopisteen moduuleiksi tuo joustoa, mutta on vaara, että jousto jää käytännössä vähäiseksi ja opinnot rakennetaan kuten tähänkin asti.
- 1–3 opintopisteen moduulit tekevät mahdolliseksi tiiviimmän oppiainerajat ylittävän yhteistyön. Moduulit mahdollistavat myös uudella tavalla korkeakoulu- ja työelämäyhteistyön toteuttamisen esimerkiksi erilaisina ilmiö- ja yhteistyöprojekteina.
- Uudistuvasta lukiokoulutuksesta puhuttaessa ja uudistuksen jalkauttamiseksi työelämäyhteistyö lukiokoulutuksessa on olennaista. Näin ollen on tärkeää, että se nostetaan esille korkeakoulu-yhteistyön rinnalle kappaleessa 1.1 Uudistuva lukiokoulutus. Korkea-asteelle siirtymisen jälkeen olisi hyvä lisätä siirtyminen työelämään. Näin sisältö olisi johdonmukainen sen kanssa, mitä todetaan luvussa 3.6 Korkeakoulut, työelämä ja kansainvälisyys.
- 1.2 Perusteissa todetaan, että kaikilla opiskelijoiden vanhemmilla ja huoltajilla tulee olla mahdollisuus tutustua opetussuunnitelmaan. Opetussuunnitelman sisältöjen tulee tavoittaa myös ne huoltajat, jotka eivät hallitse suomen tai ruotsin kieltä. Tarvittaessa opetussuunnitelmasta voisi tuottaa tiivistelmät myös muilla kuin kansalliskielillä. Erityisesti osiot, joissa käsitellään kieli- ja kulttuuriryhmien oikeuksia ja opetuksen järjestämiseen liittyviä kysymyksiä olisi tärkeää olla luettavissa myös muilla kuin kansalliskielillä.

2 Lukiokoulutuksen tehtävä ja arvoperusta

- 2.1 Elämänhallinnan taitojen esiin nostaminen on ansiokasta.
- Oppimaan oppimisen taitojen sekä itseohjautuvuuden taitojen tulisi näkyä lukiokoulutuksen tavoitteissa vahvemmin, koska yhteiskunnassa ja työelämässä toimiminen sekä hyvinvoinnin ylläpito ja oman elämän hallinta edellyttävät oppimaan oppimisen taitoja ja kykyä ohjata omaa toimintaansa.
- Yhteiskunnallisen vaikuttamisen, kestävän kehityksen ja ilmastonmuutoksen korostaminen kaikessa lukio-opetuksessa on tärkeää, ja on hyvä, että nämä asiat on mainittu luonnoksessa.
- Toisen kappaleen lopun muotoilu kaipaa selkiyttämistä: Lukio-opetus valmistaa opiskelijaa ymmärtämään *elämässä ja maailmassa vallitsevia monitahoisia keskinäisriippuvuuksia*.
- 2.2 Arvoperustassa tulisi tuoda esiin sukupuolten välinen tasa-arvo, sukupuolisensitiivisyys sekä kulttuurinen moninaisuus kantavina ajatuksina.

3 Opetuksen toteuttaminen

- Luku 2.2 päättyy lauseeseen laaja-alaisesta osaamisesta. Koko opetussuunnitelman rakenteen kannalta olisi erittäin tärkeää, että laaja-alaisen osaamisen osa-alueet ja niiden määrittely käsiteltäisiin luvussa 3. Tällöin myös laaja-alaisen osaamisen suhteellinen merkitys ja painoarvo opetussuunnitelmassa lisääntyisi. Nykyisessä kohdassaan luvussa 6.2 se tulee liian myöhään ja vaikuttaa irralliselta lisäykseltä.

- 3.1 Opintopisteisiin siirtyminen on vain tekninen asia, mikäli valtakunnalliset valinnaiset opinnot toteutetaan edelleen kahden opintopisteen mittaisina.
- 3.2 Mikäli opetus ja oppiminen tapahtuvat edelleen yksittäisten oppiaineiden opintojaksoina, on opiskelijan hankalaa luoda uudenlaisia kokonaisuuksia ja yhdistellä tietoja ja taitoja uudella tavalla.
- On tärkeää, että lukiokoulutuksen oppimiskäsityksessä korostetaan lukiolaisten taitoa tunnistaa omat vahvuutensa ja kiinnostuksen kohteensa tulevaisuudessa entistä paremmin, sillä tämä tukee lukiolaisia heidän valinnoissaan, jaksamisessaan ja siirtyessään jatko-opintoihin ja edelleen työelämään. Lisäsehdotus sivun 7 viimeiseen kappaleeseen: ”Opintoihin liittyvät onnistumiset, *omien vahvuuksien sekä kiinnostuksen kohteiden tunnistaminen* ja muut myönteiset kokemukset edistävät oppimista ja innostavat osaamisen kehittämiseen.”
- Oppimiskäsitystä määriteltäessä olisi tärkeää tuoda esille myös sen kielellinen ulottuvuus. Kieli ja kielelliset prosessit ovat oppimisen perusta ja edellytys, joten on tärkeää, että opiskelijan eri kielten ja kielitaidon kehittäminen yhdistyy oppimiskäsitykseen. Kielitaito ja kielitietoisien toimintakulttuurin tärkeys on tuotu ansiokkaasti esille kohdassa 3.4. Näiden siirtäminen osaksi oppimiskäsityksen määrittelyä toisi entistä vahvemman pohjan opiskelijoiden kielellisen kehityksen tukemiseen.
- 3.3. Korjausehdotus alaluvun nimeen: Opiskeluympäristöjen ja -menetelmien sijaan tulisi olla *oppimisympäristöt ja -menetelmät*. Opintojen ja opiskelun tavoite on oppiminen.
- Korjausehdotus ensimmäiseen kappaleeseen: ”Lukion *oppimisympäristöjä ja -menetelmiä* koskevien ratkaisujen lähtökohtana ovat oppimiskäsitys, opetukselle annetut tavoitteet sekä *opiskelijoiden erilaiset lähtökohdat, valmiudet, tarpeet ja tavoitteet*.” Opiskelijälähtöisyyden huomioon ottaminen tukee tavoitetta oppimisen henkilökohtaistamisesta.
- *Oppimisympäristöt*: Perusteiden maininta oppimisympäristön laajentamisesta oppilaitoksen ulkopuolelle vastaa Helsingin kaupungin linjausta koko kaupungin hyödyntämisestä oppimisympäristönä.
- Lisäsehdotus opiskeluympäristöt-alaluvun toiseen kappaleeseen: ”*Tämän lisäksi* opiskeluympäristöä laajennetaan oppilaitoksen ulkopuolelle tieto- ja viestintäteknologian avulla.”
- Korjausehdotus: Opiskelumenetelmät-alaluvun otsikko korjataan muotoon *oppimismenetelmät*. Sama korjaus tulee tekstin alkuun: ”Lukiossa käytetään monipuolisia opetus-, ohjaus- ja *oppimismenetelmiä*.”
- Kokonaisuuksien hallinnan ja oppiainerajat ylittävän osaamisen nostaminen esiin on hyvä. Perusteiden teksti ei tällaisenaan velvoita koulutuksen järjestäjää muuttamaan toimintaansa.
- 3.4 Liikunnallisen toimintakulttuurin entistä painavampi huomioon ottaminen on tärkeää, sillä opetussuunnitelmassa korostetaan opiskelijoiden jaksamista ja hyvinvointia.
- Osallisuus ja yhteisöllisyys -osiossa todetaan yhteisöllisten toimintatapojen ja ryhmänohjauksen korostuvan lukio-opintojen aloitusvaiheessa. Yhteisöllisyys ja yhteisölliset toimintatavat sekä ryhmänohjaus ovat tärkeitä koko lukio-opintojen ajan. Yhteisöllisyys tukee hyvinvointia ja ryhmänohjaajalla on keskeinen rooli opiskelijan oppimispolun suunnittelussa, seuraamisessa ja tukemisessa.
- Osiota hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta olisi hyvä konkretisoida ja kuvata perusteissa oppilaitoksen käytännön tasolla. Ilmapiirin kiireettömyyden toteuttaminen

on vaikeaa, kun oppiaineiden edellyttämä työmäärä ja käytettävissä oleva aika eivät ole tasapainossa.

- Korjausehdotus: Opiskelijalla on mahdollisuus saada säännösten mukaista ohjausta ja tukea hänen yksilöllisyytensä ja erityistarpeensa huomioon ottaen. Parempi olisi: *"Opiskelijalla on oikeus saada yksilöllisten tarpeidensa mukaista ohjausta ja tukea."* Erityistarve-termi on turha.
- Kestävän tulevaisuuden tärkeä osatekijä on ympäristöystävällisyys, ilmastonmuutoksen hillitseminen ja ekologisten valintojen tekeminen. Nämä jäävät tässä yhteydessä hyvin vähäiselle huomiolle.
- Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus -osuudessa sukupuolittietoisuus-termin sijaan parempi olisi *sukupuolisensitiivisyys*.
- Kielitietoisien lukion määrittely olisi hyvä olla omana kappaleenaan tässä yhteydessä. Lisäksi olisi tärkeä tuoda esille, että kielitietoisesta opetuksesta hyötyvät kaikki opiskelijat. Samassa yhteydessä voisi avata monikielisuuden käsitettä siten, että käy ilmi, että kaikki oppijat ovat monikielisiä.
- 3.5 Korjausehdotus kolmannen kappaleen viimeiseen virkkeeseen, joka kuuluu: "Yhteistyö korostuu koulutuksen nivelvaiheissa, opintojen suunnittelussa ja mahdollista tukea tarvitsevan opiskelijan huolenpidossa". Parempi olisi: "Yhteistyö korostuu koulutuksen *siirtymävaiheissa*, opintojen suunnittelussa *ja oppimisen tukemisessa*."
- 3.6. Lukiolaissa todetaan, että *osa lukiokoulutuksen oppimäärän opinnoista on järjestettävä yhteistyössä yhden tai useamman korkeakoulun kanssa* (lukiolaki 714/2018, 13 § 3 mom.). Kappaleesta ei käy tarpeeksi selkeästi ilmi tehtävän yhteistyön toteutus ja se, tarvitseeko osa lukio-opinnoista suorittaa konkreettisesti korkeakouluopintoina vai riittävätkö esimerkiksi tutustumiseen tähtäävät yhteistyömuodot, kuten erilaiset projektit, asiantuntijaluennot, erilaiset vierailut tai jonkin kurssin osasisällön opiskelu korkeakoulussa. Korkeakouluyhteistyön tarkempi määrittely on tärkeää myös lukiolaisten jaksamisen kannalta, koska kaikki lukiolaiset eivät ole vielä lukiossa kypsiä suorittamaan kokonaisia korkeakoulukursseja.
- Lisäysehdotus työelämävalmiudet-osioon: *Lukiossa vahvistetaan työelämälähtöistä toimintakulttuuria*.
- Vaikka työelämäosiossa mainitaan, että yrittäjyys- ja työelämävalmiuksia syvennetään kaikissa oppiaineissa osana opintojaksoja ja opiskelujen ohjausta sekä muissa lukion toiminnoissa, olisi jokaisessa lukion oppiaineessa mainittava vielä erikseen korkeakoulu-, työelämä- ja kansainvälisen osaamisen tukeminen ja yhteistyön toteuttaminen. Maininta korkeakouluyhteistyöstä löytyy nyt vain biologian, fysiikan, kemian, psykologian ja uskonnon oppiaineiden yleisistä tavoitteista.
- Maininta siitä, että lukion opintotarjontaa suunniteltaessa voidaan yhdistää kansainvälisen ja työelämäosaamisen elementtejä sekä korkeakouluopintoihin tutustumista, on hyvä.
- Laaja-alaisen osaamisen alueet ja taidot jäävät luvun eri alaosioissa irralliseksi. Riittäisi, että korkeakouluyhteistyön, työelämävalmiuksien ja kansainvälisen osaamisen kappaleisiin tulisi maininta, että kussakin osa-alueessa otetaan huomioon laaja-alaisen osaamisen alueet ja niihin liittyvät taidot.

4 Opetuksen ohjaus ja tukeminen

- Luvun nimen tulisi olla *oppimisen ohjaus ja tukeminen*.
- 4.1 On hyvä, että eri ammattiryhmien yhteistyö ohjauksessa ja ohjauksen opiskelijalähtöisyys on huomioitu hyvin perusteissa, koska opiskelijalähtöisyyden vahvistaminen ja opintojen henkilökohtaistaminen lisää opiskelumotivaatiota ja opintojen mielekkyyttä. Helsingissä on kehitetty työkalu (Opopassi) tukemaan opiskelijan tulevaisuuden ja opintojen suunnittelua.
- 4.2 Perusteiden maininta opiskelijan oikeudesta saada oppimisen tukea riippumatta tuen syystä on tarpeellinen tarkennus lukiolain 28 pykälään. Kun oppimisen tuen lähtökohtana on opiskelijan oppimisen tuen tarve, perusteiden esimerkit tuen tarpeen syistä eivät ole välttämättömiä.
- Erityisopettajan ja aineenopettajan yhteistyö painottaminen oppimisen tukemisessa on tärkeää.
- Kodin ja koulun yhteistyö oppimisen tukemisessa on osa lukion toimintakulttuuria, joten perusteiden tukitoimien suunnittelua koskevaan kohtaan tulisi lisätä huoltajan rooli: Opiskelijaa opettavat opettajat suunnittelevat tukitoimet yhdessä opiskelijan kanssa sekä yhteistyössä muiden mahdollisten asiantuntijoiden *sekä alaikäisen opiskelijan huoltajien kanssa*.
- Myönteinen ja kannustava palaute mainitaan oppimisen tuen yhteydessä, mutta sen pitäisi olla osa kaikkea oppimista ja lukion toimintakulttuuria.
- Samanaikaisopetuksen sijaan parempi olisi käsite yhteisopetus, joka sisältää vahvemmin ajatuksen opetuksen yhteisestä suunnittelusta ja toteutuksesta.
- Erityisopetusta kuvaavaa kohta olisi parempi siten, että korostettaisiin opiskelun sijaan oppimista ja huomioitaisiin vahvuuksien ja haasteiden tunnistamisen lisäksi myös oppimista tukevien ratkaisujen etsiminen.
- Seuraavasta virkkeestä puuttuu tekstiä: "Diagnosoitujen vammojen tai niihin rinnastettavien vaikeuksien, kuten lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeuksien, maahanmuuttajien kielellisten vaikeuksien *sekä mu,* huomioon ottaminen arvioinnissa on kuvattu luvussa 5.2." Korjausehdotus edellä mainittuun virkkeeseen: *Oppimisen tuen tarpeiden, kuten sairaudesta tai vammasta johtuvien oppimisen haasteiden, lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeuden, monikielisen opiskelijan kehittyvän kielitaidon huomioiminen* arvioinnissa on kuvattu luvussa 5.2. Diagnoosin korostaminen on tarpeetonta.
- 4.5 On kannatettavaa, että on mainittu, että opiskelijoiden lähtökohdat kuten suomen/ruotsin kielen taito, äidinkieli, suomalaisen lukiokoulutuksen ja opiskelukulttuurin tuntemus ja koulunkäyntitausta tulee ottaa huomioon. Suomi/ruotsi toisena kielenä -oppimäärän valinnassa tulisi tarkemmin määritellä, mitä tarkoitetaan luonnostekstin ilmauksella *puutteita kielitaidon jollakin osa-alueella*.
- Koko opetussuunnitelman perusteissa tulisi puhua systemaattisesti samalla termillä monikielisistä opiskelijoista.

5 Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi

- 5.1 On hyvä, että perusteissa kiinnitetään huomiota arviointimenetelmien monipuolisuuteen ja korostetaan, että arvioinnin tarkoituksena on ohjata ja kannustaa opiskelijaa sekä vahvistaa opiskelijan edellytyksiä itsearvointiin. Opiskelijan oikeusturvan toteutumisen kannalta on merkityksellistä, että perusteissa lukiolain

mukaisesti nostetaan esille opiskelijan oikeus saada tietoa arvioinnissa käytettävistä arviointiperusteista ja siitä, miten niitä sovelletaan häneen.

- Opiskelijan kasvun, kehityksen ja yleissivistyksen kannalta on hyvä linjaus, että opintojakson aikainen arviointi on oppimista tukevaa ja ohjaavaa palautetta, joka perustuu opiskelijan ja opettajan väliselle vuorovaikutukselle. Itsearviointin lisäksi vertaisarviointi on tärkeää, sillä sen avulla opiskelijalle rakentuu kuva itsestään suhteessa muihin. On olennaista, että arviointiperusteet sekä opintojaksojen tavoitteet ja arviointiperusteet selvitetään opiskelijoille opintojakson alussa ja että niistä käydään opiskelijan ja opettajan välistä dialogia.
- 5.2 Uuden opetussuunnitelman suurimpia uudistuksia on opintojakson käsite. Arvioinnin näkökulmasta se rytmittää opiskelijaan kohdistuvan arvioinnin aikajännettä. Opiskelijan oikeusturvan toteutumisen kannalta on hyvä, että jos kyse on usean oppiaineen yhteisestä opintojaksosta, arvosanat annetaan oppiaineittain.
- On tärkeää, että otetaan kantaa monikielisten opiskelijoiden kielellisiin vaikeuksiin ja niiden huomioon ottamiseen opetuksessa. Kielellisten vaikeuksien lisäksi tulisi mainita kehittyvän kielitaidon huomioon ottaminen.
- Korjausehdotus seuraavaan lauseeseen: ”Diagnosoidut vammat tai niihin rinnastettavat vaikeudet, kuten lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeus, maahanmuuttajien kielelliset vaikeudet sekä muut syyt, jotka vaikeuttavat osaamisen osoittamista, tulee ottaa arvioinnissa huomioon siten, että opiskelijalla on mahdollisuus erityisjärjestelyihin ja vaihtoehtoisin tapoihin osoittaa osaamisensa.” Parempi olisi: ”*Oppimisen tuen tarpeet, kuten sairaudesta tai vammasta johtuvat haasteet, lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeus, monikielisen opiskelijan kehittyvä kielitaito sekä muut osaamisen osoittamista vaikeuttavat syyt* tulee ottaa arvioinnissa huomioon siten, että opiskelijalla on mahdollisuus erityisjärjestelyihin tai vaihtoehtoisin tapoihin osoittaa osaamisensa.” Diagnoosin korostaminen on tarpeetonta.
- 5.2.1 Hyvä linjaus on se, että opiskelijalle tulee pyynnöstä antaa mahdollisuus hylättyjen opintojaksoon sisältyvien opintojen arvosanojen korottamiseen siten, että hän voi osoittaa osaamistaan opintojakson keskeisissä tiedoissa ja taidoissa.
- On kannatettavaa, että arvosanaa voidaan täydentää ja täsmentää kirjallisesti annetulla sanallisella arvioinnilla tai arviointikeskustelussa annetulla palautteella.
- 5.2.5 Ehdotetaan alaluvun otsikoksi *Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen*.
- 5.2.6 Huolta herättää, miten laaja-alaisen osaamisen arviointia voidaan toteuttaa siten, että se on valtakunnallisesti yhtenäistä. Laaja-alaisille taidoille tulisi luoda osaamisen kehittymistä kuvaava kriteeristö, johon osaamista voidaan verrata.

6 Oppimistavoitteet ja opetuksen keskeiset sisällöt

- 6.1 Oppiainekohtaisissa osuuksissa osassa oppiaineita opetuksen yleiset tavoitteet on esitetty ryhmiteltynä tavoitealueisiin. Tämä on erittäin selkeä ja havainnollinen esitystapa, joten ehdotetaan, että kaikkien oppiaineiden tavoitteet esitetään tavoitealueittain.
- Opetuksen yleisissä tavoitteissa nostetaan esille vertaisoppiminen tiimeissä ja projekteissa, mikä kehittää tulevaisuudessa tarvittavaa osaamista. Esimerkiksi oppiainerajat ylittävät opinnot tarjoavat tähän hyviä mahdollisuuksia.

- 6.2 On erittäin ansiokasta, että laaja-alaisen osaamisen taidot on sisällytetty opetussuunnitelman perusteisiin ja että jokaisen oppiaineen kohdalla on kuvattu, miten laaja-alaisen osaamisen taidot toteutuvat oppiaineen sisällöissä ja miten taidot kehittyvät oppiaineen opinnossa. Kuitenkin laaja-alaisen osaamisen taitojen toteutuminen oppiaineiden sisällössä jää joiltain osin irralliseksi ja tavoitteiden tasolle.
- Aiemmissa yleisen osan luvuissa on mainittu laaja-alaisen osaamisen taitojen lisäksi monia muita taitoja, esimerkiksi jatkuvan ja uudistuvan oppimisen edellyttämät taidot, kriittinen ja luova ajattelu, yhteistyötaidot ja luova ongelmaratkaisu. Olisi hyvä selkiyttää ja yhdenmukaistaa perustetekstiä laaja-alaisen osaamisen taitoja lähtökohtana käyttäen.
- Teknologiaosaaminen tulisi lisätä yhdeksi laaja-alaisen osaamisen osa-alueeksi. Osa-alue sisältäisi yleisiä tietoteknisiä taitoja, robotiikkaa, ohjelmointia ja sen, miten ne vaikuttavat ympärillä olevaan arkeen.
- Laaja-alaisen osaamisen taitoon kohtaan yhteiskunnallinen osaaminen tulisi lisätä myös talouslukutaito. On ensiarvoisen tärkeää, että eri oppiaineissa edistetään sitä, että opiskelija ymmärtää myös talouslukutaidon perusteet ja saa riittävät talousosaamisen taidot, jotta voi toimia täysivaltaisesti aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä.
- Laaja-alaisen osaamisen taitoihin olennainen lisäys olisi myös tulevaisuuden taidot ja työelämän taidot. Esimerkiksi digitaaliset, sosiaaliset, verkostoitumisen ja oppimaan oppimisen taidot tulisi olla omana laaja-alaisena kokonaisuutenaan. Se toisi laaja-alaisiin osaamisen taitoihin myös lisää konkretiaa. Nyt taidot jäävät kovin ylätasolle.
- Vuorovaikutusosaamisessa olisi hyvä tuoda selkeämmin esille tiimityötaidot, sillä ne ovat työelämässä keskeisiä taitoja.
- Perustetekstissä tulisi tuoda esille, että rakentavaa vuorovaikusta sisältyy kaikkeen kommunikaatioon, ei vain konfliktien ja ristiriitojen yhteydessä.
- Kielitietoisuus ja kielitietoiset toimintatavat tuodaan perustetekstin luonnoksessa esille sekä luvussa 3.4 että vuorovaikutusosaamista kuvattaessa. Niiden tulisi heijastua kaikkien oppiaineiden sisältöihin ja opetuksen tavoitteisiin. Eri oppiaineiden laaja-alaisen osaamisen taitojen kuvauksissa tämä tulee erittäin ansiokkaasti esille kemiassa ja filosofiassa. Myös biologian ja maantieteen tavoitteiden kuvauksissa oppiaineen kielellisen ulottuvuuden otetaan huomioon hyvin. Historian ja yhteiskuntaopin laaja-alaisen tavoitteiden kuvauksissa sen sijaan kielellinen ulottuvuus ei tule ilmi eksplisiittisesti.
- 6.23 Lukiodiplomeihin olisi hyvä lisätä tieteen lukiodiplomi.